תצא

א. בתחלת פרשתנו מעתיק רש"י את התיבות „כי תצא למלחמה" ומפרש: „במלחמת הרשות הכתוב מדבר (ומביא הוכחה לזה) שבמלחמת א"י אין לומר ושבית שביו שהרי כבר נאמר לא תחי' כל נשמה".

והנה לעיל בפ' וירא[1] פרש"י: „כי משמש בד' לשונות אי דילמא אלא דהא". שמהסדר מובן[2] דפירוש הכי פשוט של „כי" הוא „אי" (אם), היינו שספק הוא אם יבוא הדבר[3] שזהו פירושו הפשוט של „אם"[4].

ועפ"ז הו"ל לרש"י להביא עכ"פ סניף (כיון שיש יוצאים מן הכלל) ראי' לפי' — מזה שבכתוב נאמר „כי תצא למלחמה" (ולא „כאשר תצא למלחמה", או: „והי' בצאתך למלחמה" וכיו"ב) ש„כי תצא" עצמו משמע ש„במלחמת הרשות הכתוב מדבר"[5].

ולאידך, כיון שבפירושו בא רש"י לבאר באיזו מלחמה הכתוב מדבר וההוכחה שלו היא ממ"ש „ושבית שביו", ולא מתיבת „כי (תצא)" — הי' עליו להעתיק בתחלת פירושו רק תיבת „למלחמה" (ולא גם התיבות „כי תצא")[6]?

ב. והנה בפרשה הקודמת נמצא ג"פ „כי" בנוגע למלחמה, ע"ד שב' פרשתנו — ובכל פעם פרש"י הוא באופן שונה מהשאר ומדפרשתנו!

עה"פ[7] „כי תצא למלחמה גו' וראית

---

1) יח, טו.

2) ובפרט שעל אתר בכתוב שרש"י מפרשו — „כי" הראשון פי' „דהא" וה"ה שני „אלא". ובפי' „אי דילמא" אין בכתוב זה.

3) מצינו בכ"מ „כי" משמש בלשון „כאשר"* ובענין שהוא ודאי, וכבפרשה שלפני זו (יט, א): כי יכרית ה"א. ועכצ"ל שנכלל בא' מד' לשונות הנ"ל, היינו — „אי" (אם)**, אבל מפרש"י ד„כל אם ואם שבתורה רשות חוץ מג'" (יתרו כ, כב) משמע דפירושו הפשוט של „כי" בל' „אם" הוא דבר שבספק — חוץ במקום יוצא מן הכלל שאי אפשר לפרשו אחרת (כב' מקומות הנ"ל) אז משמש „כי" בלשון „כאשר" ודאי.

אף שבדוחק י"ל שכלל הנ"ל הוא כש' בכתוב מפורש אם, משא"כ — „כי" בלשון „אם", וכנ"ל ב„כי יכרית ה"א", בכ"מ שנאמר „כי תבואו(ו) אל הארץ" וכיו"ב.

4) ואף לפי מה שנת' בלקו"ש חי"א (ע' 100 ואילך) שכלל זה (הערה 3)

---

*) גם בל' „אשר" — ובזה גופא בפי' שהוא מוכרח רק במקומות ספורים שלכן מביא רש"י (חוקת כ, כט) הדוגמא מקרא דאיוב.

**) ראה פרש"י ר"ה (ג, א ד"ה כד' דכל אם רשות הוא רק במקומות שבגדר רשות או חובה, אבל בשאר מקומות (כמו „הלא אם תטיב שאת" (בראשית ד, ז)) יכול להיות ענין של חובה (עי"ש ס"ג-ד) — הרי"ז בנוגע הנידון שבהפסוק, אם הוא רשות או חובה; אבל בנוגע השמוש דתיבת אם, הרי בכ"מ (חוץ מהנ' מקומות (ועוד ב' מקומות — ראה לקו"ש שם ס"ו)) הו"ע שבספק ותנאי.

5) ראה פרש"י סוטה לה, ב (ד"ה ה"ג): „דכי תצא משמע כשתעלה על דעתך לצאת". וראה מלבי"ם ותו"ת כאן.

6) אבל ראה לקמן הערה 14.

7) כ, א.

ר"ל) ותוס' (שם ד"ה אלא. גיטין צ, א ד"ה כי משמש).

גו' לא תירא גו'" לא פירש רש"י באיזו מלחמה הכתוב מדבר, אם של רשות או של חובה — אף שבספרי[9] מפרש שם: "במלחמת הרשות הכתוב מדבר".

על הפסוק[9] "כי תקרב אל עיר להלחם גו'" מעתיק רש"י את התיבות "כי תקרב אל עיר" ומפרש[10]: "במלחמת הרשות הכתוב מדבר כמו שמפורש בענין כן תעשה לכל הערים הרחוקות וגו'".

ועה"פ[11] "כי תצור אל עיר ימים רבים גו'" לא הביא רש"י בתחלת הענין (על התיבות "כי תצור אל עיר") ד"במלחמת הרשות הכתוב מדבר"[12]; ורק לאחרי שמפרש (על תיבת "רבים") "שלשה מכאן אמרו אין צרין על עיירות וכו' ולמד שפותח בשלום ב' או ג' ימים וכו'", ממשיך רש"י (באותו ד"ה) "ובמלחמת הרשות הכתוב מדבר".

וצלה"ב:

א) מדוע רש"י עה"פ "כי תקרב אל עיר גו'" ועד"ז עה"פ "כי תצור אל עיר") אינו מסתייע לפי' ד"במלחמת הרשות הכתוב מדבר" מהלשון "כי תצא" ("כי תצור"), כנ"ל ס"א[13].

ב) מזה שרש"י מפרש על התיבות "כי תקרב אל עיר — במלחמת הרשות" וממשיך "כמו שמפורש בענין כן תעשה גו'" שז"נ כמה פסוקים לאחרי זה[14], משמע שגם מתיבות "כי תקרב אל עיר" יש להוכיח ש"במלחמת הרשות הכתוב מדבר" ולכן פי' זה כאן, אלא שהוכחה דכאן אינה מספקת, ולכן מביא הוכחה חזקה "כמו שמפורש בענין וכו'". ואינו מובן:

(א) מהי ההוכחה מ"כי תקרב אל עיר" יותר מ"כי תצא", מ"כי תצור"?

(ב) לאידך גיסא: מה קשה בהוכחה זו שמשום כך מוכרח רש"י לומר "כמו שמפורש בענין וכו'"?

ג) מדוע פירש רש"י על תיבת "רבים" — "ובמלחמת הרשות הכתוב מדבר", מבלי לפרש מהי הראי' על זה (כמו שמפרש בפסוק "כי תקרב אל עיר", ובתחלת פרשתנו)?

ג. והביאור בכ"ז:

בהמשך ל"כי תצא למלחמה" כתוב תיכף בתיאור המאורע — "ושבית שביו". עפ"ז אף את"ל שהמדובר הוא במלחמת חובה, מ"מ שייך (וצריך)

---

8) וכ"ה במשנה סוטה (מד, ב) בנוגע ההכרזות ד"מי האיש אשר בנה בית גו' נטע כרם גו' ארש אשה". וראה לקמן הערה 18.

9) שם, י.

10) וכ"ה בספרי (בלי הסיום "כמפורש בענין כו'").

11) שם, יט.

12) כבספרי עה"פ.

13) וראה גם במלבי"ם על פסוקים אלו.

14) משא"כ בפרשתנו שההוכחה ד"במלחמת הרשות כו'" היא מפסוק זה עצמו ("ושבית שביו") אין להוכיח כ"כ ממה שרש"י מבאר זה על תיבות "כי תצא" כיון שהם התחלת פירושו "במלחמת הרשות כו'", ועוד אפ"ל (כדלקמן בפנים) שמצד הפרי' ד"במלחמת הרשות כו'" מתפרשים התיבות "כי תצא" באופן אחר.

[ואת"ל שמהם הוכחה לפירושו (ראה הערה 5, 16) יוקשה גם כאן (ע"ד כבפסוק "כי תקרב") דהול"ל "ובמלחמת כו'" (ראי' על נוספת) ולא "שבמלחמת כו'" (ראי' על הקודם)].

לומר ע"ז "כי תצא" כי ספק הוא אם יהי' "ושבית שביו".

ומכיון שכן, אין הכרח מתיבת "כי" ש"במלחמת הרשות הכתוב מדבר". ולכן מביא רש"י הוכחה "שבמלחמת א"י אין לומר ושבית שביו כו'".

עפ"ז יש לבאר מה שרש"י מעתיק בתחלת פירושו גם תיבות "כי תצא" — כי ע"י פירושו "במלחמת הרשות הכתוב מדבר" משתנה פירושן של תיבות אלו:

אילו הי' הכתוב מדבר במלחמת א"י שהיא חובה, הי' מוכרח לומר, שתיבת "כי" (— "אם" (תנאי)) מוסבת על תיבות "ושבית שביו" [או: שהיא מוסבת על "תצא למלחמה" אבל פי' "כי" — מלשון "כאשר"]; אולם לאחרי שפרש"י "במלחמת הרשות כו'", הרי תיבת "כי" מוסבת על תיבות "תצא למלחמה" (בפירושו ה־פשוט של כי — ל' "אם").

עד"ז בתיבת "תצא":

באם הי' המדובר במלחמת א"י (לכובשה), לא הי' אפשר לפרש "תצא" במובן גשמי — יציאה ממקום מושבם למקום המלחמה, שהרי[15] לא הי' אז עדיין לבני ישראל מקום קבוע, ואדרבא זאת היא מטרת ה־מלחמה — לכבוש את א"י ולעשותה מקום קבוע לבנ"י[16]. ובהכרח לפרש "כי תצא" במובן הרוחני[17] — יציאה ממצב של מנוחה — להכנה למלחמה; אבל עכשיו ש(פרש"י ד)"במלחמת הרשות הכתוב מדבר" — הפירוש "תצא" כפשוטו — יציאה[18] מא"י למקום האויב.

ד. עפ"ז מובן גם מה שלא פירש רש"י "במלחמת הרשות כו'" על ה־פסוק (בפ' שופטים) "כי תצא למל־חמה גו' וראית גו' עם רב ממך" — כי שם יש לפרש שבמלחמת חובה הכתוב מדבר, ותיבת "כי" (— "אם" (תנאי)) מוסבת על "וראית גו' עם רב ממך" — שהרי ספק אם יראו "עם רב ממך" בעת המלחמה ויצטרכו להזהיר את בנ"י "לא תירא מהם";

וכיון שגם מהמשך הפרשה אין הכרח שהמדובר במלחמת רשות, סתם רש"י ולא פירש באיזו מלחמה מדו־בר כאן[18].

---

15) לבוש האורה כאן.

16) ראה פרש"י סוטה (שבהערה 5): "דקרא בחו"ל כתיב כי תצא למלחמה מ־ארץ לחוצה לארץ". הובא במשכיל לדוד כאן, ומפרש כן בפרש"י כאן [ובלבוש האורה מוסיף, שלכן לא פרש"י כלום עה"פ "כי תצא" שבפ' שופטים (ראה לקמן ס"ד והערה 18) כי הכרח זו מל' תצא "הוא פשוט בעיניו ואין צריך לפרש, ואין כוונת רש"י בכאן לפרש אלא לסיים דבריו בפי' דושבית שביו וכו"]. אבל ראה הערה הבאה שמצינו כמ"פ יציאה במובן הרוחני.

17) כמו "כל יצא צבא בישראל" (ב־מדבר א, ג. ועוד), "יצאו אנשים בני בליעל" (ראה יג, יד), "ויצא בן אשה הישראלית" (אמור כד, י ופרש"י שם). וראה פרש"י לך (טו, טו ועוד) "יצא לתרבות רעה". ועד"ז מצינו ל' יציאה לענין יציאת חפץ מבעלותו של אדם (בהר כה, כח־לג). ועוד.

18) והיינו, שע"ד הפשט, מכיון שה־תורה לא פירשה אם הפרשה איירי במלחמת רשות או חובה, משמע מזה דקאי על כל סוגי מלחמה (גם חובה — דלא כב־ספרי וגמ' כו' שההכרזות ד"מי האיש

וכן עד"ז בפסוק "כי תצור אל עיר", מובן שיש לפרש תיבת "כי" כפשוטה (— "אם" (תנאי)), אף אם המדובר הוא במלחמת חובה, שהרי אין חיוב לצור על עיר, ומלחמה באופן זה הו"ע שבספק (גם אם עצם המלחמה היא חובה).

ולכן לא פירש רש"י "במלחמת הרשות כו'" על תיבות "כי תצור"; וגם אינו מעתיק תיבות אלו בתחלת פירושו, כבפרשתנו (אף שמוכרח ד"במלחמת הרשות הכתוב מדבר" מ־תיבת "רבים", כדלקמן) — כי פי' של תיבת "כי" לא ישתנה ע"י פירושו "במלחמת הרשות כו'", וגם אילו הי' המדובר במלחמת חובה, הרי יתפרש "כי תצור" "אם" — ספק — "תצור".

אמנם, לאחרי שמפרש (בתיבת "ר־בים") "למד שפותח בשלום וכו'" — שפסוק זה מלמדנו [19] שקריאת שלום

גו'" היו רק במלחמת הרשות, ראה לעיל הערה 8).

[במשכיל לדוד (ר"פ תצא. וראה גם בדברי דוד שם) ומה שרש"י אינו מפרש כלום בפ' שופטים — אף שההכרזות הן דוקא במלחמת הרשות — כי תחלת הפרשה, "יראית סוס גו' וניגש הכהן גו'", איירי בין במלחמת הרשות ובין במלחמת חובה, "וכיון דלא מצי לפרושי כולי' ענינא בסגנון א' סתם ולא פי' מידי".

אבל (נוסף שאין נזכר בפרש"י שה־הכרזות היו במלחמת הרשות דוקא, הרי) את"ל ש(גם) רש"י ס"ל הכי בפשש"מ — אדרבא צריך רש"י לפרש דמשתנה הפשט ותחלת הענין הוא ככל המלחמות וסופו — רק במלחמת הרשות].

19) וההכרח לזה בפשטות הכתובים י"ל: תיבות "להלחם עלי'" מיותרות, שהרי מובן מעצמו דכוונת "כי תצור אל עיר" היא בשביל מלחמה. ועוד: מדוע הפסיק בתיבות "ימים רבים" בין "כי תצור" ל"להלחם עלי'", והול"ל "כי תצור אל עיר להלחם עלי' ימים רבים"?

ולכן פרש"י דתיבות "ימים רבים" קאי בין אלפניו ("כי תצור") ובין אלאחריו ("להלחם עלי'"). ובזה מלמדנו * הכתוב ב' דינים: א) אלפניו "כי תצור" — "מכאן אמרו אין צרין כו' פחות מג' ימים כו'", ב) אלאחריו "להלחם עלי'" — שצריך להיות שהיית זמן ד"ימים רבים" קודם מלחמה (ולכן) "למד שפותח בשלום ב' או ג' ימים".

20) כ"פ בגו"א כאן.

אבל אין לומר כבראי"ם דהוכחת רש"י היא ממ"ש "לתפשה" ואי' בספרי "לתפשה ולא לשובתה" — "ואם במלחמה של מצוה לשובתה ולא לתפשה" — שהרי (נוסף לזה שלא הובאה בפרש"י דרשת הספרי) עדיין יוקשה (כנ"ל ס"ב) מדוע אין רש"י מפרש הוכחה זו?

היא ב' או ג' ימים, מוכרח הוא ש"במלחמת הרשות הכתוב מדבר", שהרי כבר פרש"י לעיל עה"פ "כי תקרב אל עיר גו' וקראת אליו ל־שלום" — "במלחמת הרשות הכתוב מדבר" [20].

ה. אבל בהפסוק "כי תקרב אל עיר להלחם עליו' וקראת גו'", שאין עוד פרט בתיאור המאורע אחרי "כי תקרב וגו'" שיהא אפשר לומר ש־תיבת "כי" (— "אם" ספק) מוסבת עליו, הרי בהכרח שתסוב על המל־חמה עצמה. ולכן מעתיק רש"י תיבות

*) והשינוי בל' רש"י — "מכאן אמרו אין צרין כו'", ו"למד שפותח בשלום כו'" — י"ל, כי הדין דאין צרין כו' הוא רק מד"ס (ראה שו"ע אדה"ז או"ח סרמ"ח ס"ה). ולכן כ' רש"י "מכאן אמרו", כי הוא רק אסמכתא לאמרו דרז"ל, משא"כ הדין שפותח בשלום כו' שהוא מד"ת, ולכן כ' רש"י "למד שפותח בשלום כו'".

„כי תקרב (אל עיר)", ומפרש „במלחמת הרשות הכתוב מדבר".

ואעפ"כ אין רש"י מסתפק בהוכחה זו, משום שלכאורה מוכח מהמסופר בתורה לפנ"ז, כי קריאת שלום שייכת גם במלחמת א"י:

בפ' חוקת[21] (ובפ' דברים[22]) מסופר שמשה שלח לסיחון מלך האמורי (מז' אומות) „(דברי שלום) לאמר אעברה בארצך גו' "; אשר מזה מוכח, דאף במלחמת חובה ע"ד מלחמת א"י יש לפתוח בדברי שלום, ולא הי' משה עובר, ח"ו, על אזהרת התורה „לא תחי' כל נשמה"[23]. ועפ"ז הרי צ"ל ד„כי תקרב גו' " הוא גם (ועיקר — שזהו חידוש גדול יותר —) במלחמת חובה, ו„כי" — בלשון „כאשר".

ולכן ממשיך רש"י: „כמו שמפורש בענין כן תעשה לכל הערים הרחוקות גו'". היינו שאי אפשר שידבר הכתוב במלחמת א"י, שהרי מפורש בפרשה להיפך.

ובכדי שלא יקשה: איך פתח משה רבינו בדברי שלום לסיחון מלך האמורי, מעתיק רש"י בתחלת פירושו גם תיבות „(כי) תקרב אל עיר", ובזה מרמז דמה שפתיחה בדברי שלום היא דוקא „במלחמת הרשות", הוא רק כש„תקרב אל עיר" — היינו בעת שקרב אל העיר (להלחם), אבל שלא בעת קריבה לעיר (או שלא בעת להלחם) מותר[24] לפתוח בשלום גם עם ז' האומות*[24]; ועד"ז בנדו"ד: מה ששלח משה דברי שלום לסיחון הי' זה בשעה שרצה לעבור דרך ארצו, כמש"נ „אעברה בארצך", ולא קרב

21) כא, כא־ב.
22) ב, כו־ז.
23) כמו שהקשה הרמב"ן שופטים (כ, י) על רש"י.
24) אבל אין מצוה לפתוח בדברי שלום (כבמלחמת הרשות בעת מלחמה), כדמוכח מפרש"י בנוגע לסיחון (בפ' חוקת (ועד"ז בפ' דברים) שם) ד„אע"פ שלא נצטוו לפתוח להם בשלום בקשו מהם שלום" — דמזה מוכח דלפרש"י הי' מותר להם לפתוח בשלום, אבל לא נצטוו על זה.

*24) ברמב"ן שם מקשה מהא דאי' בירושלמי שביעית (פ"ו ה"א), ויק"ר (פי"ו, ו. ובשינוי לשון דב"ר ה, יד) ד„ג' פרסטיגיות (פרוזדיגמאות) שלח יהושע כו' להשלים ישלים", וכמפורש ביהושע (יא, יט) „לא היתה עיר אשר השלימה אל בנ"י בלתי החוי יושבי גבעון" — דמוכח מזה שמותר להשלים עמם, ובמפרשי רש"י (ראה בהמצויין בהערה הבא) מתרצים שדעת רש"י היא כשיטת הראב"ד (בהשגות הל' מלכים פ"ו ה"ה) ותוס' (גיטין מו, א ד"ה כיון) דס"ל דקודם שעברו את הירדן הי' מותר לפתוח בשלום, ורק לאחרי שעברו את הירדן נצטוו „לא תחי' כל נשמה" [ודלא כדעת הרמב"ם (הל' מלכים שם) והרמב"ן (שם) דאף במלחמת א"י עם הז' אומות מצוה גם בא"י לפתוח להם בשלום],

אבל עפ"י פשוטו של מקרא לא מצינו חילוק בזה בין קודם שעברו הירדן לאח"כ, ומפשטות הכתובים דפ' שופטים (כ, י־יח) משמע דאף קודם שעברו הירדן אסור לפתוח בשלום עם הז' אומות (באם הוא בקירוב שיכול לשלוח מרגלים עכ"פ — כביריחו). אלא ש(ע"ד הפשט) האיסור לפתוח להם בשלום הוא רק כאשר „תקרב אל עיר להלחם עלי' ", כבפנים. משא"כ בכיבוש א"י בכלל — שז' שנים כבשן (ולכן י"ל (ובפרט להגירסא „חזר ושלח") — דאגרת הג' או גם הב' שלח בא"י לאחר שקבל המענה על אגרת הקודם), ולא היתה קריבה להלחם לשום מקום (לבד יריחו שהי' קריבה למלחמה — ששלח מרגלים משטים (שהי' מעבר לירדן)).

לעיר (ולא בא להלחם בו), והי' מותר לו לפתוח בשלום[26].

ו. מה"ענינים מופלאים" ע"ד ה־הלכה שבפרש"י דידן:

רש"י מתחיל פירושו "במלחמת ה־רשות הכתוב מדבר", ומסיים — "ש־במלחמת א"י אין לומר ושבית שביו". ולכאו' הו"ל לסיים מעין הפתיחה "ש־במלחמת חובה וכו'" [ועוד: מלחמת חובה כוללת גם מלחמת עמלק, שגם בה אין לומר "ושבית שביו" שהרי נצטוו[28] "תמחה את זכר עמלק — מאיש ועד אשה וגו'"][27]?

אלא שבזה מרמז רש"י ד"מלחמת א"י" אף באופן שאינו חובה — אין לומר "ושבית שביו", כי במלחמת א"י גם שאינה חובה "כבר נאמר לא תחי' כל נשמה", כדלקמן.

בפ' משפטים[29] כתיב "לא אגרשנו מפניך, בשנה אחת פן תהי' הארץ שממה גו' מעט מעט אגרשנו גו' עד אשר תפרה ונחלת את הארץ". ומזה מובן (ע"ד הפשט[30]) שהמצוה והחובה להוריש את הארץ מיושבי'[30] היא באופן שלא יביא עי"ז ש"תהי' הארץ שממה"[31]. ועפ"ז מובן דאם כובשים את הארץ באופן שא"א ליישבה — אין מלחמה זו "מלחמת חובה".

ועפ"ז תתורץ — ע"ד הפשט — התמי': איך דחו בנ"י כיבוש הארץ והאריכו בו שבע שנים! ואף שפ־רש"י[32] דזהו גנותו של יהושע — עדיין יקשה — שלא מיחו ע"ז ה־זקנים וכו'. ועוד ועיקר: בודאי[33] של־יהושע הי' איזו הוראת היתר לדחות כיבוש א"י ע"י בנ"י לז' שנים (שלא תהי' הארץ שממה). ועפ"ז יובן ג"כ

---

25) ראה"ם וגו"א שופטים שם. גו"א, דברי דוד ושפ"ח חוקת שם. לח"מ הל' מלכים פ"ו ה"א בסופו.

וראה בביאור פערלא לסהמ"צ לרס"ג בל"ת יג־יד (כא, א־ב) מתוס' ע"ז (כ, א ד"ה אמר) דלא תחי' כל נשמה הוא רק בשעת כיבוש. ומוסיף דכ"ה משמעות ה־כתובים שמסיים "החרם תחרימם" דמשמע ד"בשעת מלחמה וכיבוש אייריי".

26) סוף פרשתנו ופרש"י שם.

27) מלחמת חובה ד"עזרת ישראל מיד צר שבא עליהם" (רמב"ם הל' מלכים פ"ה ה"א) — הנה המקור ע"ז הוא (כנראה) ממש"נ וכי תבואו מלחמה בארצכם על הצר הצורר אתכם (בהעלתך י, ט. וראה רמב"ם הל' תעניות פ"א ה"א, פ"ב ה"ג. וראה שו"ע אדה"ז סשכ"ט ס"ו) ולכן אאפ"ל דבזה מדבר במש"נ כי תצא למלחמה (אף שיש ללמוד זמ"ז).

בנוגע לדינא כיון שבאים להלחם בישראל הרי בכיו"ב "למדך תורה (הבא להרגך) השכם להרגו" (פרש"י משפטים כב, א) ולא "ושבית שביו" — עכ"פ ע"פ פשט"מ (אף שאפשרי הוא בנוגע לנשים וטף שלהם שלא "באו להרגך"). וגם ע"ד ההלכה — י"ל כן עפמרז"ל (סוטה רפ"ח. הובא בפרש"י שופטים כ, ג) "על אויבכם כו' אין מרחמים עליכם", אבל ברש"י מסיים: לפיכך התחזקו למלחמה.

28) כג, כט־ל.

29) וצ"ע וחיפוש הדין ע"ד ההלכה.

30) ראה לקו"ש חי"ג ע' 122 הערה 4.

31) כי אף שישוב א"י אינו מצוה לדעת רש"י (ראה לקו"ש שם), אבל פשוט שזהו התכלית של כיבוש א"י. וכד־מוכח גם ממש"נ בכמה קראי "וירשת גו' וישבת". וכיו"ב.

32) יהושע יא, יח.

33) ראה פרש"י שמות ד, כד.

דיוק ל' רש"י שם "הי' מתכוון[34] לדחות" — ולא "דחה" — כי הכוונה מנעה ההשתדלות שלא תהי' הארץ שממה — ובמילא נדחה.

וזהו דיוק רש"י "שבמלחמת א"י אין לומר ושבית שביו" — במלחמת א"י איזו שתהי', גם כאשר אינה מלחמת חובה, נצטוו "לא תחי' כל נשמה".

והטעם: "לא תחי' כל נשמה" היא מצוה בפני עצמה ואינה קשורה עם מצות כיבוש א"י, ותוכנה — שלא יהיו מז' אומות בא"י "למען אשר לא ילמדו אתכם לעשות ככל תועבותם"[35]. ולכן אף במלחמת א"י שאינה חובה מוזהרים ב"לא תחי' כל נשמה".

וממשיך רש"י בד"ה שלאחריו: "ושבית שביו — לרבות כנענים שבתוכה אע"פ שהם מז' אומות". כי עפ"י האמור שמצות "לא תחי' כל נשמה" אינה קשורה עם מצות כיבוש א"י, הי' מקום לומר, דגם במלחמת רשות עם האומות שבחו"ל, אסור לי־קח שבי מהכנענים שבתוכם ומווה־רים ב"לא תחי' כל נשמה"[36];

ולכן מדגיש רש"י דמהריבוי "ושבית שביו" על כרחך מרבינן גם "כנענים שבתוכה אע"פ שהם מז' אומות"[37], והחיוב "לא תחי' כל נשמה" הוא רק על ז' האומות היושבים בא"י[38].

ז. והנה ידוע פתגם אדה"ז[39] שפרש"י עה"ת הוא "ייגה של תורה", שמזה מובן דפרש"י מתאים עם המבואר בפנימיות התורה.

ולכאו' אינו מובן בנדו"ד:

בדרושי חסידות[40] על התחלת פרשתנו, מבואר בארוכה ש"כי תצא למלחמה גו'" קאי על מלחמת הנה"א עם הנה"ב (יצה"ר) בעת התפלה, ד־"שעת צלותא שעת קרבא" — ואיך מתאים פירוש זה עם פירושו של רש"י ד"במלחמת הרשות הכתוב מדבר"[41]?

והביאור בזה[42]:

---

34) וכן ל' רש"י "גנותו" ותו לא. וראה פרש"י במדבר ט, א. שם טו, לב.

35) שופטים שם, יח. וראה גם אחרי יח, כד־ח. קדושים כ, כב־ד. ועוד.

36) עפ"י המבואר בפנים ד"לא תחי'" אינו קשור עם מצות כיבוש א"י אלא הו"ע בפני עצמו — "למען אשר לא ילמדו גו'", יומתק מה שפירש בדברי דוד (שופטים כ, יא. ועד"ז בלבוש האורה ריש פרשתנו) והחידוש בפסוק זה על מש"נ בפ' שופטים (שם) "והי' כל העם הנמצא בה" ופרש"י: "אפי' אתה מוצא בה מז' אומות שנצטוית להחרימם אתה רשאי לקיימם" — דהו"א ד"ליקח לביתו בשבי לא קמ"ל שביו".

37) ובזה יובן אריכות לשון רש"י "אע"פ שהם מז' אומות" (ראה קושיית משכיל לדוד).

38) והטעם י"ל, כי דוקא כשיושבים ביחד בא"י, ה"ה אומה שצריכים להזהיר "למען אשר לא ילמדו", משא"כ בתו"ל שהם בטלים לשאר אומות. וראה שפ"ח ריש פרשתנו.

39) היום יום ע' כד.

40) לקו"ת ואוה"ת כו'.

41) כמו שהקשה באוה"ת שופטים (ע' תתסד) על מלחמה (דשופטים כ, א) ומציין לד"ה "כי תצא למלחמה".

42) ראה שם באוה"ת. וי"ל הבי': בכוא"א עבודת התפלה מלחמת חובה היא בתחלת עבודתו, אלא שלאח"ז אפשרים שני אופני עבודה תורה או תפלה.

מבואר בכ"מ[43] שיש ב' אופנים בבירור היצה"ר: א) בדרך מלחמה, ב) בדרך מנוחה.

שבכללות[44] זהו החילוק[45] בין עבודת התפלה — "שעת קרבא", לעבודת התורה — "דרכי' דרכי נועם גו' שלום"[46]: עבודת התפלה הוא בירור היצה"ר מלמטלמ"ע, ע"י התלבשות המברר (נה"א) בהמתברר (נה"ב), ולכן בא ע"י מלחמה ויגיעה; אבל הבירור שע"י תורה הוא מלמעלמ"ט, בדרך ממילא, שע"י לימוד התורה ממשיך ומגלה אלקות בנפשו, ועי"ז מתבטל (ומתברר) היצה"ר מאליו.

עפ"ז מובן מה שבירור היצה"ר ע"י מלחמה נק' "מלחמת הרשות" — כי ישנו בירור באופן של מנוחה — ע"י עבודה של תורה.

(משיחת ש"פ תצא תשכ"ה)

---

43) תו"א ה, ד ואילך. לקו"ת במדבר ג, ד ואילך. ועוד.

44) בפרטות גם בתורה יש עה"ת ואילנא דטו"ר (ראה אגה"ק סכ"ו), או ש"ס ירוש' וש"ס בבלי (שערי אורה כד, א) וראה טעהמ"צ להאריז"ל ואתחנן וש' המצות שם שה"ארי"ל הי' מקשה בכת כו' עסק ההלכה כדי לשבר הקליפה כו'; ובתפלה — תפלה דחול ודשבת וקראת לשבת עונג (תו"א סה, ג).

45) ראה בארוכה ד"ה ת"ר נ"ח תרנ"ט. ויאמר משה תש"ד.

46) משלי ג, יז.